

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

50

Brno 2009

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 50
Volume 50

Číslo 1–2
Issue 1–2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial Board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttka, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Soňa Klanicová, Marián Mazuch, Ladislav Nejman, Olga Lečbychová,
Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela

Technická redakce, sazba
Technical Editors, typography

Pavel Jansa, Ondřej Mlejnek

Software
Software

Spencer Kimball, Peter Mattis, GIMP Development Team 2008: GNU
Image Manipulation Program, 2.6.1
GRASS Development Team 2008: Geographic Resources Analysis
Support System, 6.3.0
Kolektiv autorů 2008: Inkscape, 0.46
Kolektiv autorů 2005: L^AT_EX 2_ε

Fotografie na obálce
Cover Photography

Fotografie levalloiského hrotu nalezeného při výzkumu paleolitické lo-
kality Tvarožná-Za školou. Srov. studii P. Škrdly a kol. obr. 5:1. Foto
J. Špaček.

*A foto of the Levallois point found in the Paleolithic site Tvarožná-
Za školou. See the study of P. Škrdla et. al. Fig. 5:1. Photo by J. Špaček.*

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Královopolská 147
612 00 Brno
E-mail: pv@iabrno.cz

Webové stránky s pokyny pro autory: <http://www.iabrno.cz/pv>

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

Vydáno v Brně roku 2009

Copyright ©2009 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. and the authors.

PRAVČICE (OKR. KROMĚŘÍŽ)

„U obrázku“ (Hulín–Pravčice 1). Doba římská. Sídliště, vojenský tábor. Záchraný předstihový výzkum.

Lokalita na rozhraní katastrů Hulína a Pravčice se rozkládá na ploše terénní terasy (199 m n. m., severní část výzkumu) a klesá jihovýchodním směrem k hranici nivy říčky Rusavy (195 m n. m., střední a jižní část výzkumu). Na mapě ZM ČR 1:10 000, kladový list 25-31-08, je lokalita identifikována těmito koordináty (Z:J. s.č.): 97:354, 100:357, 132:291, 137:291 mm. Nejbližší vodoteč Kostelecký potok teče paralelně s protáhlou plochou budoucí dálnice a v jižní části ji křížuje, nedaleko protéká také říčka Rusava (200 m jižně).

Již v předechozích dvou sezonách (2006–2007) bylo odkryto 466 objektů a 120 čtverců (4 × 4 m). Výzkum, který v roce 2008 probíhal od února do prosince, se soustředil na střední a jižní část lokality. Umožnil zdokumentovat dalších 844 objektů, 3 kostrové a 3 žárové hroby. Dále se podařilo prozkoumat kulturní vrstvu ve 110 čtverečích (4 × 4 m) a celkem 305 m třemi sondami (š. 1,5 m). V roce 2008 se výzkum soustředil na dokončení střední (svahu) a jižní části plochy výzkumu na trase komunikace R55. Nově byla v souvislosti s rušením původní silnice Hulín–Pravčice a budováním nového mostu skryta podlouhlá plocha cca 350 × 30–50 m kolmá na původně zkoumanou trasu R55. Tato plocha na západě navazuje ze severu na výzkum Pravčice 1 („Nivky“) a východním směrem překračuje Kostelecký potok a dosahuje takřka intravilánu Pravčice. Zachyceno bylo osídlení z neolitu, eneolitu, doby bronzové, železné a římské (viz příslušné kapitoly).

Od odkrytí průběhu příkopu opevnění severní strany římského vojenského tábora s bránou nebyly jasné jeho další rozměry. Teprve v uplynulé sezoně 2008 se nejprve v sondě S6 a poté při skrývce plochy v místě nově budovaného přemostění silnice R55 objevil liniový příkop a pozůstatek jeho předsunutí v místě brány (titulus). Na ploše výzkumu se hrotitý příkop táhl v délce 168 m. Na východě se ztrácel v náplavových uloženinách podél Kosteleckého potoka. Průběh linie opevnění byl dále – mimo zkoumanou plochu – sondován západním směrem 4 sondami v odstupech po 50 m. Nyní je celkově doložen na 370 m délky. Tato linie probíhá paralelně se severním úsekem (výzkum 2006) v odstupu cca 480 m. Přibližně ve středu délky nově zjištěného úseku se nachází brána s titulem. Titulus brány (obj. 684) měl délku 11,7 m a šířku na podloží 0,90 m. Zahluboval se 0,7 m. Délka jeho předsazení oproti linii příkopu není ověřena (samotné přerušení v místech brány je již mimo zkoumanou plochu), ale podle předpokládaného průběhu odpovídá délce titulu, tj. cca 12 m (měřeno ode dna), a tedy i situaci severní brány. Ve výplni příkopu i titulu se vyskytovaly střepty různých období, mazanice a za zmínku stojí znatelná přítomnost kostí v jisté výšce nade dnem příkopu (cca 0,2 m) v různých místech jeho průběhu, přibližně 20 železných evočků (nýtů?) nebo střepty tzv. terra sigillata s plastickými ornamenty (mj. mísa s prstencovou nožkou). V jedné sondě byl na dně příkopu zaznamenán shluk lidských kostí malého dítěte. Další sondáže za účelem dalšího upřesnění tvaru opevnění budou probíhat v roce 2009. V superpozici s římským příkopem bylo

několik objektů z přelomu starší a mladší doby římské. V sondách v blízkosti příkopu bylo nalezeno menší množství keramiky starší doby římské. Na levém břehu Kosteleckého potoka se vyskytlo ojediněle nepatrné množství keramiky z pozdní doby římské.

Germánské osídlení není na výzkumu příliš zastoupeno, pouze v severní části nedaleko severního strany římského tábora byl v roce 2006 nalezen kostrový hrob a ojediněle sídlištní nálezy z pozdní doby římské.

Miroslav Daňhel

Literatura

- Daňhel, M., Kalábek, M., Klanicová, S., Pankowská, A., Paulus, M. 2009: Římský tábor u Hulína–Pravčice. In: M. Bém, J. Peška (eds.): *Ročenka 2008*, Olomouc, v tisku.
- Paulus, M. 2007: Pravčice (okr. Kroměříž), *Přehled výzkumů* 48, 400.
- Paulus, M. 2008: Hulín–Pravčice 1 (okr. Kroměříž), *Přehled výzkumů* 49, v tisku.
- Paulus, M., Kalábek, M., Hložek, M., Kala, J., Hošek, J. 2007: Germánský hrob H7 z Hulína–Pravčice. In: M. Bém, J. Peška (eds.): *Ročenka 2000*, Olomouc, 152–166.

Resumé

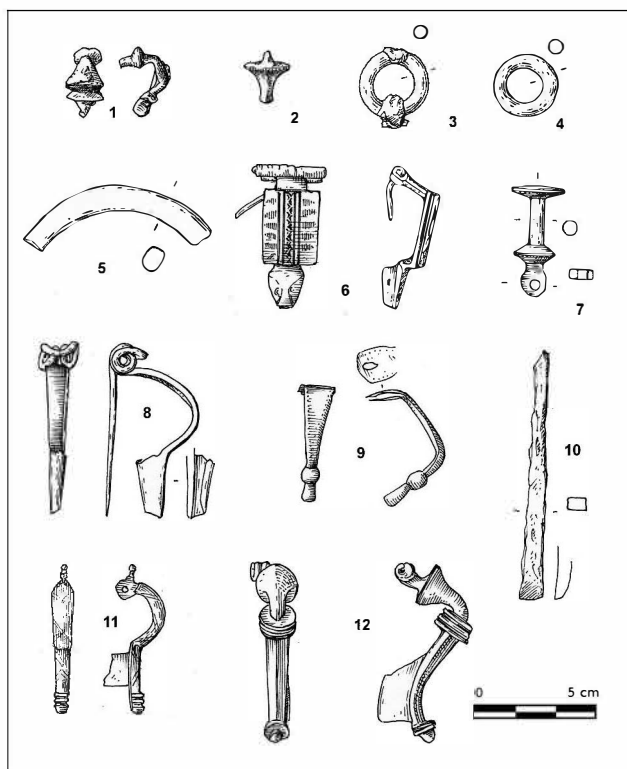
Pravčice (Bez. Kroměříž), „U obrázku“ (Hulín–Pravčice 1). Römischer Kaiserzeit, Siedlung, Militär Lager, Rettungsgrabung.

PROSIMĚŘICE (OKR. ZNOJMO)

„Za mlýnem“, „Mühle Ruiner“, „Prosiměřice I“, Doba římská. Sídliště. Povrchový sběr.

V letech 2006 až 2008 byla na katastru obce Prosiměřice získána pomocí detektoru kovů kolekce předmětů náležící do doby římské. Tento soubor mohl autor zprávy prostudovat a zdokumentovat. Nyní se artefakty nalezené soukromou osobou nacházejí v soukromé sbírce. Lokalita: „Za mlýnem“, „Prosiměřice I“ a „Pod drubežárnou“, „Prosiměřice II“ jsou již dlouho zapsány v povědomí odborné veřejnosti (Beninger, Freising 1933; Tejral 1960; Pernička 1966; 1969; 1970; Droberjar 1997; Jílek 2007). Nálezy z polohy: „Za mlýnem“, „Prosiměřice I“ byly získány na terénní vlně nad západním břehem řeky Jevišovky.

1. Fragment hlavice a části lučičku s diskovitým uzlíkem bronzové římsko-provinciální výrazně profilované spony pravděpodobně typu A 68 nebo 69(?) (Almgren 1923, 36, Taf. IV: 68, 69). Rozm.: 1,5 cm (Obr. 13: 1). Datace: 2. pol. 1. stol. tzn. B1b, B1c (Peškař 1972, 78; Mačzyńska 2001).
2. Fragment hlavice bronzové jednodílné trubkovité spony patřící k druhé sérii IV. Almgrenovy skupiny (Almgren 1923, 39–43, Taf. IV). Hlavice je zdobená vloženým stříbrným drátkem. Rozm.: délka 1,3 cm

Obr. 13: Prosiměřice. Předměty získané pomocí detektoru kovů.
Fig. 13: Prosiměřice. A collection of artifacts obtained by a surface survey.

- (Obr. 13: 2). Datace: B1c, B2a (Tejral 1983, 90, Abb. 11; 2001, 204–205).
3. Bronzový kroužek s železným očkem. Rozm.: \varnothing 1,9 cm (Obr. 13: 3).
 4. Bronzový kroužek. Rozm.: \varnothing 1,7 cm (Obr. 13: 4).
 5. Zlomek bronzového masivního kruhu. Rozm.: délka 5 cm (Obr. 13: 5).
 6. Bronzová římsko-provinciální spona typu Exner I 17 (Exner 1941, Taf. 7: 3–5), jejíž účelové zařízení je tvořeno stěžejkou. Hlavice je kolínkovitě odsazená a je potažena stříbrnou fólií. Lučík spony je obdélníkovitý, destičkovitě rozšířený, rozdělený na dvě části ozdobně tvarovaným žebrem. Tyto dvě části se dále dělí do plošek, které nesou výzdobu zeleným a červeným emailem. Nožka je kolínkovitě odsazena, tvarována do podoby zvířecí masky. Zachycovač je trojúhelníkovitý, perforovaný jedním kulatým otvorem. Rozm.: délka 3,9 cm; šířka lučíku 1,5 cm (Obr. 13: 6, Obr. 14). Analogickou sponu známe z prostoru nadunajské části Dolního Rakouska z Ringelsdorfu (Kubín 2002, Tab. XXXI: 7). Spínadla typu Exner I 17 byla vyráběna v porýnských provinciích (Andrzejowski 1998, 58). Datace: konec 1. stol.–1. pol. 2. stol. (Andrzejowski 1998, 58), tzn. B1c, B2a.
 7. Bronzový tyčinkovitý závěsek, pod jehož závěsným očkem se nachází diskovité žebro. Spodní část je zakončena kruhovitým diskem. Rozm.: délka 3 cm (Obr. 13: 7). Doba římská (?).

Obr. 14: Prosiměřice: Římsko-provinciální spona typu Exner I 17. Fig. 14: Prosiměřice. Roman-provincial brooch of Exner I 17 type.

8. Bronzová jednodílná spona s páskovitým lučíkem a špičatou nožkou varianta a1 podle T. Kolníka (1965, 210). Vmutí je čtyřzávitové. V přechodu lučíku a nožky je umístěno nevýrazné žebříčko. Zachycovač je přelmutý, zužující se do špičky. Rozm.: délka 4,5 cm (Obr. 13: 8). Datace: C1a, C1b, C2 (Zeman 1961, 195; Kolník 1965, 213–214; Peškař 1972, 118–119).

"Pod drubežárnou", „Prosiměřice II“. Jižně od řeky Jevišovky u remízku, Doba římská, Sídliště. Poverchový sběr.

1. Bronzové koncové kování opasku, zakončené kuželovitě se rozšiřujícím zakončením blížící se typu Radatz O (citováno podle Rybová 1980, 167, Abb. 12:1). Rozšířená část kování je po obvodu zdobena liniemi puncovaných teček. Rozm.: 3,1 cm (Obr. 13: 9). Datace: C1 (Rybová 1980, 167).

Z katastru obce, bez bližšího udání lokace.

1. Zlomek železného dlátkovitého předmětu. Rozm.: délka 6,7 cm, šířka 0,5 cm (Obr. 13: 10).
2. Fragment bronzové dvoudílné samostřílové spony tzv. sarmatského typu. Hlavice spínadla je zdobena profilovaným knoflíkem. Lučík a nožka nesou rytý trojúhelníkový dekor. Patka je zdobena dvěma žebry a zakončena plochým polokulovitým knoflíkem. Zachycovač je vysoký, obdélníkovitého tvaru. Rozm.: délka 4 cm (Obr. 13: 11). Datace: B2/C1, C1b (Kolník 1965, 198–199; Peškař 1972, 107; Tejral 1998, 183, Abb. 2: 4; 2006, 137–138, 164–165).
3. Fragment jednodílné bronzové trubkovité spony patřící k druhé sérii IV. Almgrenovy skupiny, konkrétně k typu A 77 (Almgren 1923, 39–43, Taf. IV: 77). Hlavice je kolínkovitě zahnutá a je zdobena po obvodu jedním žlábkem. Mohutný válcovitý uzlík je členěn čtyřmi žlábkami. Esovitě prohnutý lučík je střechovitě hraněný a zakončený žlábkem členěným knoflíkem.

Zachycovač má podélný tvar a nese zdobení rytými cikcaky. Rozm.: délka 4,5 cm (Obr. 13: 12). Datace: B1c, B2a (Tejral 1983, 90, Abb. 11; 2001, 204–205).

Bronzové kroužky (předměty č. 3–5) a dlátkovitý předmět (předmět č. 1/bez bližší lokace) mohou náležet i do jiných období pravěku, případně do středověku. Nálezy získané z polohy „Za mlýnem“, „Prosiměřice I“ odpovídají již dříve zjištěnému datování (Jílek 2007, 177).

Dokumentace materiálu byla podpořena B. Komoróczyem (Archeologický ústav AV ČR Brno, v. v. i.) v rámci grantového projektu GA ČR 1054. Kresba artefaktů: L. Dvořáková.

Jan Jílek

Literatura

- Almgren, O. 1923:** *Studien über Nordeuropäische Fibelformen der ersten nachchristlichen Jahrhunderte mit Berücksichtigung der provinzial-römischen und südrussischen Formen.* Mannus-Bibliothek Nr. 32. Leipzig.
- Andrzejowski, J. 1998:** *Nadkole 2. A cemetery of Przeworsk culture in eastern Poland.* Monumenta archaeologica barbarica tom. V. Kraków.
- Beninger, E., Freising, E. H. 1933:** *Die Germanische Bodenfunde in Mähren.* Reichenberg.
- Droberjar, E. 1997:** *Studien zu den germanischen Siedlungen der älteren römischen Kaiserzeit in Mähren.* Fontes Archaeologici Pragenses 21. Pragae.
- Exner, K. 1941:** Die provinzialrömischen Scheibenfibeln der Rheinlande. *Bericht der Römisch-Germanischen Kommission* 29, 1939, 31–121.
- Jílek, J. 2007:** Nové nálezy z doby římské z Prosiměřic (okr. Znojmo). *Jižní Morava* 43 (46), 169–182.
- Kolník, T. 1965:** K typologii a chronologii niektorých spôn z mladšej doby rímskej na juhozápadnom Slovensku. *Slovenská archeológia* 13, 183–230.
- Kubín, P. 2002:** Římskoprovinciální spony starší doby římské z Moravy a naddunajské části Dolního Rakouska. Rkp. diplomové práce. Uloženo: Ústav pro klas. archeologii FF KU). Praha.
- Mačzyńska, M. 2001:** Das Verbreitungsbild der Fibel A 67/68 und A 68 im Barbaricum. *Slovenská archeológia* 49, 165–179.
- Pernička, R. M. 1966:** *Die Keramik der älteren römischen Kaiserzeit in Mähren.* Spisy univerzity J. E. Purkyně v Brně-filosofická fakulta 112. Brno.
- Pernička, R. M. 1969:** Die Forschungen in Prosiměřice (Kreis Znojmo) in den Jahren 1956 und 1957 – Fundbericht. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity, řada E 14*, Brno, 125–179.
- Pernička, R. M. 1970:** Nálezy z doby římské na lokalitě Prosiměřice II. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity, řada E 15*, Brno, 103–115.
- Peškař, I. 1972:** *Fibeln aus der römische Kaiserzeit in Mähren.* Praha.
- Rybová, A. 1980:** Plotiště nad Labem. Eine Nekropole aus dem 2.–5. Jahrhundert u. Z. II. Teil. *Památky archeologické* 71/1, 93–224.
- Tejral, J. 1960:** Sídlištní objekt z mladší doby římské v Prosiměřicích, okr. Znojmo. *Přehled výzkumů* 1959, Brno, 87–93.
- Tejral, J. 1983:** Mähren und die Markomannenkriege. *Slovenská archeológia* 31, 85–120.
- Tejral, J. 2001:** Die germanische Silberfibel von Mušov und ihr archäologisch-historisches Umfeld. *Slovenská archeológia* 49, 203–247.
- Tejral, J. 1998:** Die Besonderheiten der germanischen Siedlungsentwicklung während der Kaiserzeit und der frühen Völkerwanderungszeit in Mähren und ihr Niederschlag im archäologischen Befund. In: A. Leube (ed): *Haus und Hof im östlichen Germanien.* Universitätsforsch. zur prähistorischen Arch. 50, Schriften zur Archäologie der germanischen und slawischen Frühgesch. 2. Bonn, 181–207.
- Tejral, J. 2006:** Die germanische Giessereiwerkstatt in Pasohlávky (Bez. Břeclav). Ein Beitrag zur Frage der Fernhandels- und Kulturbeziehungen nach den Markomannenkriegen. *Památky archeologické* 97, 133–170.
- Zeman, J. 1961:** *Severní Morava v mladší době římské. Problémy osídlení ve světle rozboru pohřebišť z Kostelce na Hané.* Praha.

Resumé

Prosiměřice (district of Znojmo), “Za mlýnem“, „Prosiměřice I“, „Pod drůbežárnou“, „Prosiměřice II“. Roman period. Settlement. Surface research.

A collection of bronze artifacts was found by a surface survey. The finds from location: “Za mlýnem“, „Prosiměřice I“ are dated back to phases B1c–C2. The belt-end fitting Raddatz O type from location: “Pod drůbežárnou“, „Prosiměřice II“ is dated back to phase C1 (Rybová 1980, 167).

PŘÍBOR (K. Ú. PRCHALOV, OKR. NOVÝ JiČÍN.)

Jižní okraj katastru. Pozdní doba římská. Sídliště. Povrchový sběr.

Při prohlídce terénu v jižním sousedství zástavby Prchalova proběhl sběr na ploše, kde byly v minulosti získány a v literatuře prezentovány nálezy kladené do pozdní doby římské a začátku doby stěhování národů (Diviš, Kolbinger 2000). Nově získané střepty jsou velmi malé (průzkum se konal na poli se vzrostlou kukuřicí) a dovolují nanejvýš konstatovat, že v tomto místě (v okolí bodu 49°38'45.476"N, 18°7'13.293"E, WGS-84) lze potvrdit výskyt keramického materiálu ze závěrečných fází doby římské. Novou informaci přináší jediný drobný zlomek z nádoby provinciálního původu, jehož vnější strana je pokryta žlutou glazurou a zdobena výzdobou provedenou radělkem. Je tak v tomto místě doložen import glazované provinciální keramiky, jaká se sporadicky objevuje na jiho-moravských sídlištních pozdní doby římské (v poslední době např. Tejral 2008, 92, 93) až do prostoru Oderské brány.

Ondřej Šedo